

Hyvinvointi, terveys ja yhteiskunnallinen osallisuus

Visio:

2030-luvulla elämänlaatunsa hyväksi kokevien määrä on entistä suurempi. Ihmiset ovat yhä terveempiä ja voivat entistä paremmin ja terveyserot ovat kaventuneet. Suomi on maailman huippua terveysongelmien ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyssä ja hyvinvoinnin ja terveyden tukemisessa. Yhteiskunnan väestökehitys on kestävä. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus eri sukupuolten ja eri väestöryhmien välillä ja sisällä toteutuu. Köyhyys ja osattomuus ovat vähentyneet ja työtä on yhä useammalla. Suomi on turvallinen maa kaikille ihmisille ja ihmisryhmille ja luottamus yhteiskunnan eri toimijoiden välillä on vahvistunut. Yksinäisyys on vähentynyt. Jokainen voi tuntea kuuluvansa johonkin yhteisöön, kokea merkityksellisyyttä ja osallistua yhdenvertaisesti yhteiskunnan toimintaan. Kansalaisyhteiskunta toimii aktiivisesti ja auttaa pitämään kaikki mukana. Kestävät elämäntavat mahdollistavat hyvinvointia kaikille myös globaalisti, luonnon kantokyvyn rajoissa.

Muutostavoitteet vuoteen 2030:

1. Terveyttä ja hyvinvointia tukevat ja sairauksia ja sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevät sekä hoitavat palvelut on resursoitu ja kohdennettu yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Ne vähentävät eriarvoisuutta, ovat saavutettavissa matalalla kynnyksellä ja ovat helppoja käyttää.
2. Väestöryhmittäiset terveyserot ovat kaventuneet ja koettu hyvinvointi on kasvanut. Päihde- ja mielenterveysongelmat ja elintapasairaudet ovat vähentyneet.
3. Väkivalta on vähentynyt yhteiskunnassa. Erityisesti naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta on vähentynyt merkittävästi.
4. Väestönkehitys on kestävä (sisältäen lisääntymisterveyden)
5. Asunnottomuus on poistettu ja kohtuuhintaista asumista on tarjolla kaikille.
6. Syrjäytyminen on vähentynyt merkittävästi. Vapaan kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet on turvattu yhteiskunnassa. Yhä useampi osallistuu aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Jokainen tuntee kuuluvansa johonkin yhteisöön.
7. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toteutuvat laajasti yhteiskunnassa. Jokaisella on mahdollisuus kouluttautua, osallistua ja vaikuttaa esimerkiksi sukupuolesta, ihonväristä, toimintakyvystä, iästä tai varallisuudesta riippumatta.

Polkutyöskentelyn alussa tavoitteissa oli mukana myös tavoite "Tulo- ja varallisuuserot eivät kasva". Tämä tavoite otettiin pois työskentelyn lopussa, koska polulla ei käsitelty tähän tavoitteeseen liittyviä toimenpiteitä. Köyhyyden vähentäminen, eriarvoisuuden kaventaminen ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat kuitenkin muutospolun kantavia teemoja.

Muutostarina

Huom! Katso polkukuva tämän tiedoston viimeiseltä sivulta.

Suomalaisten hyvinvointi kaikissa väestö- ja ikäryhmissä toteutuu, kun ihmiset voivat hyvin fyysisesti että psyykkisesti, heillä on hyvä työ-, opiskelu- ja toimintakyky ja he kokevat voivansa vaikuttaa omiin asioihinsa. Yhteiskunnan on mahdollistettava hyvinvoinnin toteutuminen kestäväällä tavalla.

Tarvitaan muutosta **rakenteissa, palveluiden saatavuudessa ja köyhyyden, huono-osaisuuden, rakenteellisen rasismin sekä syrjinnän vähentämistä. Perusoikeudet ja osallisuus on turvattava.** Ongelmia on ennaltaehkäistävä ja olemassa olevaa terveyttä ja hyvinvointia vahvistettava kaikissa väestöryhmissä. Yksilöiden hyvinvointi ja terveys rakentuu ympäröivien sosioekonomisten, kulttuuristen ja ympäristöllisten olosuhteiden määrittämänä. Näitä taustatekijöitä ovat mm. koulutus, työ, sosiaaliset suhteet, aineellinen elintaso, turvallisuuden tunne, asuminen, elinympäristö, terveyspalvelut, työolot jne. Terveyden ja hyvinvoinnin taustatekijät on mahdollistettava kullekin väestöryhmälle sopivin keinoin ja palveluin, jotta yksilöillä on voimavaroja terveellisiin valintoihin (esim. riittävä uni, liikunta, terveellinen ravitsemus). **Kestävä hyvinvointi** on näkökulma, joka linkittää tämän polun myös ekologiseen kestävyYTEEN.

Rakenteiden ja palveluiden muutos kohti ennaltaehkäisyä tulee tehdä huomioiden **perusoikeudet, sukupuolten tasa-arvo ja rakenteellisen rasismin ja syrjinnän vähentäminen.** Erityisen tärkeää on esimerkiksi vammaisten ja eri vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden aseman parantaminen. **Kestävä väestökehitys** erityisesti maahanmuuttoa lisäämällä turvaa hyvinvointivaltion tulevaisuutta, kun ikärakenne on muuttumassa. Kestävä väestökehitystä on turvattava myös tukemalla kulttuurista ja kielellistä koheesiota ja syntyvyyttä.

Terveyden ja hyvinvoinnin kannalta keskeiset murrosareenatyöskentelyssä esiin nousseet muutostoimet koskevat esimerkiksi ennaltaehkäisevien rakenteiden ja saavutettavien palveluiden vahvistamista, terveellisten elintapojen mahdollistamista, mielenterveyden edistämisen vahvistamista. Osallisuuden kannalta keskeiset muutostoimet koskevat muun muassa perusoikeuksien ja osallisuuden vahvistamista, köyhyyden vähentämistä sekä kohtuuhintaista ja hyvinvointia edistävää asumista. Nämä asiat linkittyvät vahvasti myös toisiinsa. Alla näitä konkreettisia muutostoimia on jäsennetty eri toimijoiden näkökulmista, koska moni asia edistää usean eri tavoitteen toteutumista. Muutostarina kertoo siis mitä kunkin toimijan tulisi tehdä, jotta muutos saataisiin aikaiseksi ja yllä mainitut tavoitteet täytettyä.

Ennaltaehkäisevät palvelut ja rakenteet sekä palvelujen saavutettavuus tulisivat olla **sote-uudistuksen keskiössä.** Muutos syntyy, kun tulevat **hyvinvointialueet** kuvaavat ja laittavat käytäntöön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tavoitteet ja

toimenpiteet sekä yhdyspinnalla olevat palvelut ja palveluketjut (esim. elintapaohjaus, liikuntaneuvonta ja kulttuurihyvinvointi). Tieto väestön hyvinvoinnista ja terveydestä on eri toimijoiden välillä joustavasti käytössä. Uudistuksen jälkeen mm. perhekeskukset toimivat koko maassa. Erilaisia perhemuotoja tuetaan. Kaikkien oikeus ja tasa-arvoinen pääsy laadukkaisiin terveys- ja sosiaalipalveluihin on turvattu. Mielen terveystalujen tasoa parannetaan, ja matalan kynnyksen mielen terveystaluja on tarjolla. Etsivä ja löytävä työ, jonka avulla tavoitetaan riskissä olevia henkilöitä, on levinnyt kaikille hyvinvointialueille ja kuntiin ja sitä tehdään kaikkien ikäryhmien osalta.

Kunnat edistävät edelleen asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kunnan kaikessa toiminnassa. Kunnan eri sektorit tarjoavat mahdollisuuksia kaikille väestöryhmille (mm. liikunta-, kulttuuri-, nuorisopalvelut, koulut, puistot, kadut, kirjastot, edullisen ja turvallisen ja mukautuvan asumisen lisääminen ym. elinympäristö) ja huomioivat palvelutarjonnassaan myös heikommassa asemassa olevat. Esimerkiksi palveluja tarjotaan saavutettavasti ja esteettömästi (sekä etä- että lähipalveluina tai kiertävinä palvelupisteinä). Harrastusmahdollisuudet on turvattu kaikille ikäryhmille, kiinnittäen huomiota niiden yhdenvertaiseen saavutettavuuteen (esim. jokaiselle lapselle mahdollisuus harrastaa maksuttomasti koulupäivän yhteydessä). Kiusaamiseen ja syrjintään puututaan päiväkodeissa, kouluissa, oppilaitoksissa ja työpaikoilla. Esteettömyyskoulutusta järjestetään. Rauhankasvatusta ja väkivallattomuuteen kasvattamista tehdään. Hyvän mielen kunta -tarkistuslistat ja Kaiku-kortit on otettu käyttöön kunnissa. Päihdekulttuuriin on vaikuttettu siten, ettei päihteiden käyttö ole houkuttelevaa. Ennaltaehkäistään sekä torjutaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa aktiivisesti ja tunnustetaan väkivaltaa kokeneet sekä tarjotaan heille apua. Turvakotipaikka on tarjolla jokaiselle sitä tarvitsevalle.

Järjestöjen rooli terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä tunnustetaan laajalti ja järjestöjen osaamista hyödynnetään esimerkiksi koulutuksessa ja vertaistuen tarjoamisessa. Aktiivinen kansalaisyhteiskunta toimii - esimerkiksi osallistava budjetointi on käytössä laajasti. Eri väestö- ja ikäryhmiä otetaan mukaan päätöksentekoon. Järjestöjä kuullaan. Kansalaisjärjestöjen rahoitus turvataan. Jokaisella on mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen, joka vähentää yksinäisyyttä ja lisää merkityksen tunnetta.

Työpaikat rekrytoivat osatyökykyisiä ja työpaikoille on tarjottu keinoja ja kannusteita, jolla heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä rekrytoidaan. Työnantajat ovat aktiivisia hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen toimijoita. Kiusaamiseen ja syrjintään sekä rasismiin puututaan.

Valtion tasolla tuotetaan hyvinvointia huomioiden ekologiset reunaehdot. Esimerkiksi ravitsemussuositukset noudattavat planetaarista ruokavaliota ja terveelliselle ja ekologiselle ruoalle on asetettu hintakannusteita. Kestävän hyvinvoinnin mittarit on nostettu BKT:n rinnalle (Esim. GPI: genuine progress indicator). Tuetaan kuntia tekemään energiatehokasta ja ekologista asumista ja infrastruktuuria, jossa on myös helppo liikkua omin voimin (pyöräillen ja kävellen). Pidetään köyhimmät mukana kestävän kehityksen siirtymässä. Sosiaaliturvauudistus on tehty siten, että pienempituloisten tilanne on parantunut ja työn ja sosiaaliturvan

yhteensovittaminen mahdollista. Parannetaan perusturvaa. Kehitetään konkreettisia keinoja velkaongelmien ennaltaehkäisyyn. Tunnistetaan, että hyvinvointia tuottavat asiat eivät ole aina sidoksissa materiaan. Kestävän hyvinvoinnin edistäminen vaatii pitkäjänteisyyttä ja ylivaalikautista politiikkaa. Pitkäjänteisyyttä voisi edistää esimerkiksi asettamalla hyvinvoinnin ja **terveyden edistämisen neuvottelukunta**, jonka toiminta ei ole sidottu vaalikausiin.

Arvio muutoksen etenemisestä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä on käynnissä isoja muutosprosesseja. Soteuudistus on käynnissä, tulevat hyvinvointialueet aloittavat toimintansa v.2023 alusta. Soteuudistuksen tavoitteisiin on kirjattu painotuksen siirtäminen ennaltaehkäiseviin palveluihin. Eriarvoisuuden kaventaminen on myös läpileikkaava teema. Valtioneuvoston periaatepäätös hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisestä vuoteen 2030 on annettu ja sille on tehty toimeenpanosuunnitelma n. 150 toimenpiteineen. Kansanterveyden neuvottelukunta seuraa toimeenpanosuunnitelman toteutumista. Mielenterveysstrategia (2020-2030) on tehty ja sen toteuttaminen on käynnistynyt. Suomen ensimmäisen liikuntapoliittisen selonteon (2020) tavoitteena on lisätä merkittävästi ihmisten fyysistä aktiivisuutta. Työkykyohjelma, sosiaaliturvauudistus ja työllisyyden hoidon uudistus on käynnissä.

Paljon on siis jo tapahtumassa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteyttä ekologiseen kestävyYTEEN ja keinoja kestäväN hyvinvoinnin rakentamiseen tarvitaan lisää, tässä myös kestäväN kehityksen toimikunta voi toimia edelläkävijänä.

Muutoksen epävarmuudet / mahdolliset ristiriidat

Muutospolun yksi tärkein teema, eriarvoistumisen pysäyttäminen, on myös soteuudistuksen päätavoitteita. Heikoimmista huolehtiminen ja ketään ei jätetä -periaate vaativat pitkäjänteistä, ylivaalikautista työtä. Epävarmuus jatkuvuudessa vaalikausittain nähtiin mahdollisena riskinä tavoitteiden toteutumiselle. Teemassa on tarve mekanismeille, jotka tukevat ylivaalikautista työtä.

Soteuudistuksen yhtenä tavoitteena on painotuksen siirtäminen ennaltaehkäisyyn, mikä on myös tämän muutospolun keskeinen asia. Vielä on kuitenkin epävarmaa, miten tämä painotuksen muutos käytännössä toteutetaan. Järjestöjen rahoituksen murros aiheuttaa epävarmuutta.

Politiikkaperiaatteiden toteutuminen polulla

Useat kestäväN kehityksen politiikkaperiaatteet toteutuvat hyvin polulla ja ovat sen lähtökohtina. Tällaisia ovat oikeudenmukaisuuden varmistaminen, koko yhteiskunnan osallistaminen ja osallisuus sekä heikommassa asemassa olevien korostettu huomioiminen.

Haasteena on pitkäjänteisyyden ja kansallisen politiikkajohdonmukaisuuden varmistaminen. Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien tulee olla kunnossa myös kaikilla vähemmistöryhmillä hallituskaudesta riippumatta. Ennaltaehkäisevässä ja hyvinvointia rakentavassa toiminnassa pitkäjänteisyys on ensisijaista, muuten isot satsaukset menevät hukkaan.

Globaali vastuu näkyy polussa ainakin kahdella tavalla. Kestävän hyvinvoinnin perustana on yhteiskunta, joka toimii ekologisen kantokyvyn rajoissa ja vähentää hyvinvoinnin epätasaista jakautumista maailmassa esim. ympäristökuormituksen takia. Maahanmuuton lisääminen ja laadukkaaseen kotouttamiseen panostaminen on osa globaalia vastuuta, sen lisäksi että se on yksi vastaus kestävään väestöpolitiikkaan. Rahoituksen varmistaminen kestävä kehityksen työtä tekeville järjestöille on oleellista myös globaalin vastuun näkökulmasta.

1 ENNALTAEHKÄISEVÄT RAKENTEET JA SAAVUTETTAVAT PALVELUT

4 TERVEELLISTEN ELÄMÄNTAPOJEN MAHDOLLISTAMINEN

3 RAKENTEELLISEN RASISMIN JA SYRJINNÄN VÄHENTÄMINEN

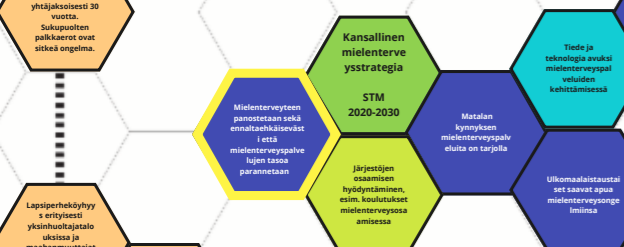
11 KESTÄVÄ HYVINVOINTI

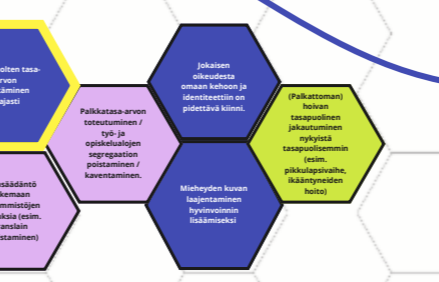
Muutostavoitteet vuoteen 2030:

1. Terveystta ja hyvinvointia tukevat ja sairauksia ja sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevät sekä hoitavat palvelut on resursoitu ja kohdennettu yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Ne vähentävät eriarvoisuutta, ovat saavutettavissa matalalla kynnyksellä ja ovat helppoja käyttää.
2. Väestöryhmittäiset terveyserot ovat kaventuneet ja koettu hyvinvointi on kasvanut. Päihde- ja masentuneisuusongelmat ja elintapasairaudet ovat vähentyneet.
3. Väkivalta on vähentynyt yhteiskunnassa. Erityisesti naisiin ja tyttöihin kohdistuva väkivalta on vähentynyt merkittävästi.

2 MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN

8 SUKUPUOLTEN TASA-ARVO

10 VÄESTÖKEHITYS JA MAAHANMUUTTO

8. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toteutuvat laajasti yhteiskunnassa. Jokaisella on mahdollisuus koulutusta, osallistua ja vaikuttaa esimerkiksi sukupuolesta, ihonväristä, toimintakyvystä, iästä tai varallisuudesta riippumatta.

5 KÖYHYYS VÄHENTÄMINEN

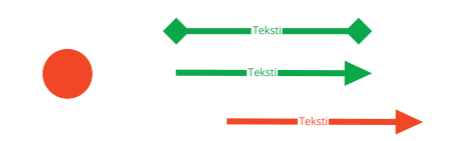
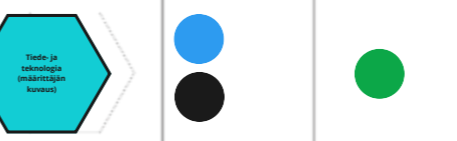
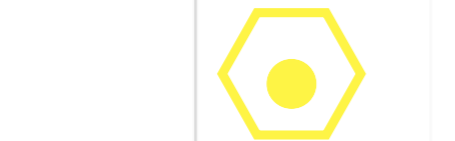
7 KOHTUUHINTAINEN, HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ ASUMINEN

9 AKTIIVINEN KANSALAISSYhteISKUNTA

4. Väestönkehityksen kestävä (sisältää lisääntymisenergeyden)
 6. Asunnottomuus on poistettu ja kohtuuhintaista asumista on tarjolla kaikille.
 7. Syrjäytyminen on vähentynyt merkittävästi. Vapaan kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet on turvattu yhteiskunnassa. Yhä useampi osallistuu aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Jokainen tuntee kuuluvansa johonkin yhteisöön.

Tavoite 1: Muutostavoitteet
 Muutostavoitteet: Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus), Orosko (kuvaus).

Tavoite 2: Asioiden prioriteetit
 Hallinto ja hallinto (määrittäjän kuvaus), Terveystieteiden tutkimuskeskus (määrittäjän kuvaus), Yhteiskunnallinen osallisuus (määrittäjän kuvaus), Terveystieteiden tutkimuskeskus (määrittäjän kuvaus).

Tavoite 3: Muutosten määrittäjät
 Hallinto ja hallinto (määrittäjän kuvaus), Terveystieteiden tutkimuskeskus (määrittäjän kuvaus), Yhteiskunnallinen osallisuus (määrittäjän kuvaus), Terveystieteiden tutkimuskeskus (määrittäjän kuvaus).

Tavoite 4: Epävarmuudet ja vaihtoehtoisuudet
 Epävarmuudet ja vaihtoehtoisuudet, Epävarmuudet ja vaihtoehtoisuudet, Epävarmuudet ja vaihtoehtoisuudet, Epävarmuudet ja vaihtoehtoisuudet.

Teeman visiolause:
 2030-luvulla elämälaatuensa hyväksi kokevien määrä on entistä suurempi. Ihmiset ovat yhä terveempiä ja voivat entistä paremmin ja terveyserot ovat kaventuneet. Suomi on maailman huippu terveysongelmien ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyssä ja hyvinvoinnin ja terveyden tukemisessa. Yhteiskunnan väestökehitys on kestävä. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus eri sukupuolten ja eri väestöryhmien välillä ja sisällä toteutu. Köyhyys ja osattomuus ovat vähentyneet ja työtä on yhä useammalla. Suomi on turvallinen maa kaikille ihmisille ja ihmisryhmillä ja luottamus yhteiskunnan eri toimijoiden välillä on vahvistunut. Yksinäisyys on vähentynyt. Jokainen voi tuntea kuuluvansa johonkin yhteisöön, kokea merkityksellisyyttä ja osallistua yhdenvertaisesti yhteiskunnan toimintaan. Kansalaisyhteiskunta toimii aktiivisesti ja auttaa pitämään kaikki mukana. Kestävät elämäntavat mahdollistavat hyvinvointia kaikille myös globaalisti, luonnon kantokyvyn rajoissa.